

Jooris van Hulle

Het gedicht als totaalbeeld: de visuele poëzie van Renaat Ramon

In zijn magistraal essayboek *Herontdekking van een continent*, schrijft André Brink, uiteraard met voor ogen de niet steeds even hoopvolle situatie in zijn geboorteland Zuid-Afrika, o.m. het volgende over het belang van kunst in de samenleving:

'Het erkennen van onze behoefte aan kunst betekent niet het onderschatten van het belang van de eerste levensbehoeften voor mensen, van vrijheid, van de mogelijkheid hun lot te verbeteren: het is niet meer dan de erkenning dat de mensheid ook betekenis nodig heeft of, in ieder geval, de kans om naar betekenis te zoeken.'

Centraal in Brinks beschouwing staat het woord 'betekenis': vanuit het teken – een taalteken, een beeldteken – zin geven aan wat mensen drijft en bekommert. Zijn uitspraak vat binnen de context van een maxime samen wat Renaat Ramon in zijn artistiek oeuvre voor ogen heeft.

Als dichter-essayist én als beeldend kunstenaar – twee disciplines die via de eigenheid van de visuele poëzie nauw met elkaar worden verbonden en de veelzijdigheid illustreren van zijn creatieve zoektocht, blijft Renaat Ramon in zijn eigen taal communiceren met zijn lezers en/of toeschouwers. De drie-eenheid van maat, orde en evenwicht vormt het substraat van zijn bezigheid als schrijver en als beeldhouwer. In zijn bundel 'Rebuten' uit 2004 richt de dichter zich op zeker moment tot Lucilius Balbus, een van de deelnemers aan Cicero's dispuut 'De Goden'. Ramon vindt in deze Balbus een tochtgenoot. Zo luidt dan ook zijn credo: 'Ook jij, Balbus, prijst de schoonheid, / de maat die in de mensen ligt / en de orde die de goden hebben gewild: / maat, rede en evenwicht.'

De gedichten en sculpturen die hier worden tentoongesteld, zijn daar een wezenlijke illustratie van.

Het kunstenaarschap als middel orde te scheppen

in de chaos van het leven. In zijn bundel *Geheim besogne*, een bundel met woordgedichten overigens, staat het gedicht 'Opera'. Het verenigt in één volgehouden beweging de beeldende kunst en de poëzie. Ik citeer de openingsstrofe:

Alleen orde is eeuwig.

Man en vrouw

heb ik tot een sluitende cirkel verbogen,

van man en vrouw

een vierkant gemaakt –

zo kan ik werken

op de maat der mensen

als de vader der oorzaak,

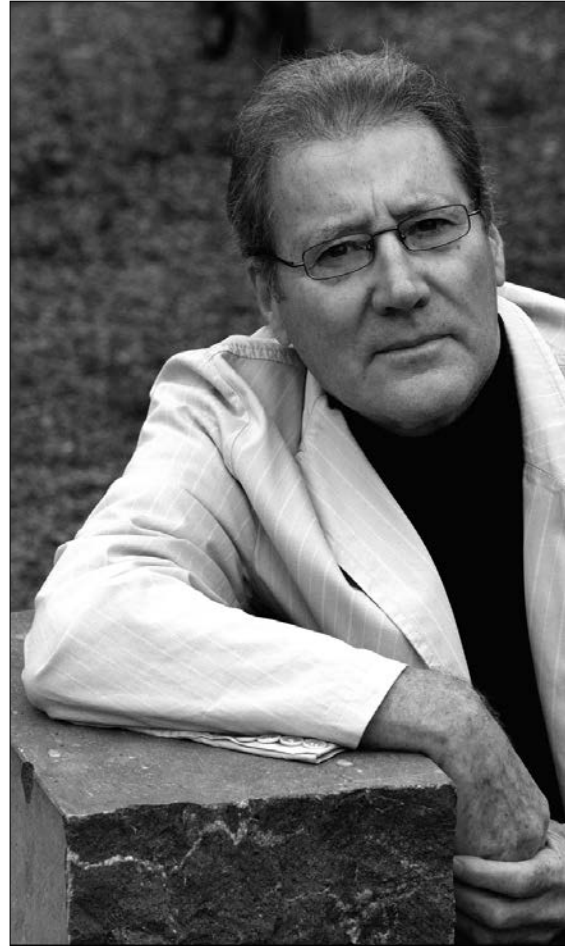
door woorden bewoond

en door cijfers getekend.

Vraag is hier uiteraard welke plaats de visuele poëzie inneemt in het oeuvre van Renaat Ramon. In een gesprek dat ik met hem had in 2005 voor *Poëziekrant* zei hij: 'Ik heb begrepen en aanvaard dat ik voor de helft uit letters en voor de andere helft uit cijfers besta. De cijfers heb ik nodig, broodnodig, om de platonische lichamen te construeren waarop mijn sculpturen gebouwd zijn. Mijn visuele poëzie staat uiteraard tussen de twee disciplines die ik beoefen in, de beeldende kunst en de poëzie. Ik beschouw de visuele poëzie wel degelijk als literatuur, dit dan vanuit de poging om de taal te verruimen en een soort nieuwe, universele taal te maken die voor een breder publiek toegankelijk is.'

Inderdaad: Visuele POEZIE. Ramon positioneert zijn beeldgedichten nadrukkelijk binnen het veld van de poëzie. Het huis van de poëzie telt, zoals u weet, vele kamers. Het zal u misschien reeds opgevallen zijn: in de reeks gedichten die hier worden tentoongesteld, trekt één bepaald gedicht op een heel directe manier onze aandacht, omdat het als enige in de reeks een zwart kader meekrijgt. Het gaat om het gedicht dat 'Poëzie' heet. Het beeldt het teken van de vierkantswortel uit, dat geplaatst wordt voor een liggende acht. Poëzie als de wortel uit het oneindige.

right or wrong

Renaat Ramon

Meteen kan ik specifiek verwijzen naar een aantal van de hier aanwezige werken. De 'Hommage à Mallarmé o.m., waarin het woord 'poetry' opdoemt in de zes kubussen waaruit het gedicht is opgebouwd. Het woord dat trouwens ook letterlijk, zoals reeds aangestipt, een 'barricade' vormt in het gelijknamige gedicht. Of neem het in kleur uitgewerkte 'Voient-elles Rimbaud', een speelse verwijzing, tot in het klankspel van de titel toe, naar het beroemde Rimbaud-gedicht 'Voyelles', dat zo aanvangt: 'A noir, E blanc, I rouge, U vert, O bleu: voyelles'. Elke kleur heeft zijn eigen associaties, zowel bij Rimbaud als bij Ramon. Dat speelse element zit ook in de manier waarop Ramon woorden naar zich toetrekt: 'Evolutie' uit de bundel *Ongehoorde gedichten* wordt in *Zichtbare stem* getransformeerd tot 'Ivolutie'. Dit laatste gedicht hoort trouwens thuis in de reeks 'Alfabetisme' waarmee de bundel opent: de letters van het alfabet, naar de woorden van Victor Hugo 'une source', worden er in structuren gevat.

Ik had het reeds over het behoedzaam uitgewerkte curriculum. Hier wordt het verbeeld in o.m. 'Atlas', een directe foto van de dichter die de wereldbol torst, een wereldbol die bestaat uit de letters van het alfabet. Letters en woorden: ze markeren de leefruimte van de dichter. Het 'Ad infinitum' zoals een van de werken hier wordt genoemd: het gedicht, symbool van een alfabet dat alles omvat, projecteert de 'at' uit de elektronische taal in een niet-eindigende spiraalvorm. Aan dit gedicht kan de 'Big Bang' worden gerelateerd: vanuit het niets, de open ruimte van de cirkel als kern, banen de 26 letters van het alfabet zich een weg in de ruimte. In 'Words words words' - Shakespeare uiteraard - stelt Ramon zich dan weer kritisch op: de 'words' lossen bijna letterlijk op in een vervaagende wolkenstructuur.

In zijn beeldtaal verwijst Renaat Ramon graag naar het klassieke erfgoed. Zijn 'Venus pudibonde' is een visuele persiflage van de hypocriete censuur

die werkt met drie sterretjes op de gevoelige punten. Een integrale toepassing verbergt het naakte lichaam, maar vestigt er ook de aandacht op. Het verborgene trekt immers aan. Tegelijk krijgt het bovenlichaam in zijn benadering een vorm van mathematische schoonheid, waardoor het contrast tussen het geklede en het naakte deel nog meer in perspectief wordt gesteld.

Graag wil ik ook nog even wijzen op de twee sculpturen die Renaat Ramon hier, in een logische samenhang met de visuele gedichten, tentoonstelt. 'Metabet' herdefinieert in een strakke vormgeving het 'alfabet': de beeldengroep gaat voorbij aan de lettertekens die wij dagdagelijks gebruiken - het is een meta-bet - en herleidt de tekens tot een visueel-ruimtelijk concept. Een ander beeld is 'Utopia': de letters die humanist Pieter Gillis ontwierp voor de *Utopia* van Thomas More worden hier door Ramon in steen gebeiteld en strakker gemaakt.

Deze beelden én de visuele gedichten tonen en verwoorden de esthetiserende strategie die Renaat Ramon blijvend aanhangt, zonder daarbij te vervallen in een dor en steriel formalisme. 'Alleen orde is eeuwig', ik citeerde reeds bij de aanvang uit zijn gedicht 'Opera'. Van die wil tot ordening getuigt zijn oeuvre, sprekend met een stem die niet alles zegt of wil zeggen. Immers, zo luiden de slotverzen van 'Opera':

'En zwijg -
want niet alles
mag voor de dag
een naam hebben.

[Voorstellingstoespraak Renaat Ramon
tentoonstelling visuele poëzie: 'Oogrijm'
Hasselt, 9 september 2011] ■

blanco

als je wit

schrijft

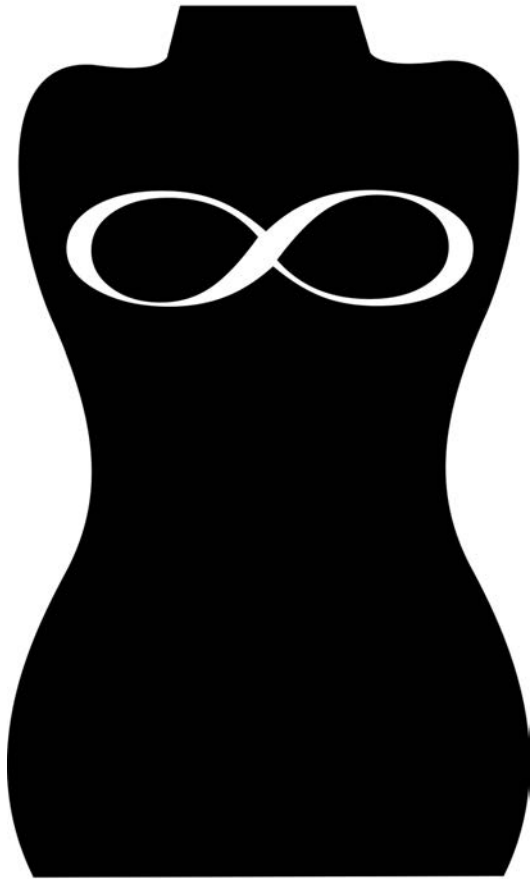
op zwart

beken je

geen

kleur

das Ewigweibliche

massa + macht

